

58. (UNPD) United Nations, Population Division. 2007. World Population Prospects: The 2006 Revision. Available online at <http://www.un.org/esa/population/publications/wpp2006/wpp2006.htm>.
59. Committee of Scientists. 1999. Sustaining the People's Lands: Recommendations for Stewardship of the National Forests and Grasslands into the Next Century. United States Department of Agriculture, Washington, DC.
60. Ward, J. V., K. Tockner, D.B. Arscott and C. Claret. 2002. Riverine landscape diversity. *Freshwater Biology* 47: 517-539.
61. White, A., X. Sun, K. Canby, J. Xu, C. Barr, E. Katsigris, G. Bull, C. Cossalter, and S. Nilsson. 2006. China and the Global Market for Forest Products: Transforming Trade to Benefit Forests and Livelihoods. Forest Trends, CIFOR. Seattle, WA.
62. World Conservation Monitoring Center. 2007. Data available online at <http://www.unep-wcmc.org/wdpa/>.
63. WWF (World Wide Fund for Nature). 2002. Forests for Life: Working to Protect, Manage, and Restore the World's Forest. World Wide Fund for Nature, Gland, Switzerland.
64. Yaffee, S.L. 2002. Experiences in ecosystem management: ecosystem management in policy and practice. Pages 89-94 in: Ecosystem Management: Adaptive, Community-Based Conservation, G.K. Meffee, L.A. Nielsen, R.L. Knight, and Dennis A. Schenborn (eds.). Island Press, Washington, DC.
65. Yaffee, S.L. 1994. The Wisdom of the Spotted Owl: Policy Lessons for a New Century. Island Press, Washington, D.C.

УДК 336.2

Доц. Г.С. Гулик – НЛТУ України, м. Львів

ЕКОНОМКО-ПРАВОВЕ ПОЛЕ ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОНСТИТУЦІЇ ЗЕМЛІ

Розглянуто складові елементи системи організації процесу природокористування в Україні. Регулювання природокористування зумовлене необхідністю збереження життя і природної спадщини для майбутніх поколінь та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку суспільства.

Ключові слова: природокористування, сталий розвиток, навколишнє природне середовище, екологічне право.

Assist. prof. H.S. Gulyk – NUFWT of Ukraine, L'viv

Nature management background in Ukraine

Key elements of Ukrainian nature management system have been considered in the paper. Regulation of nature management is stipulated by necessity to safe life and nature heritage with sustainable development for next generations.

Keywords: nature management, sustainable development, natural environment, environmental law.

Ідея Екологічної Конституції Землі передбачає інтеграцію в цьому глобальному правовому акті найбільш прогресивних ідей, механізмів та інструментів регулювання природокористування, закладених у національному екологічному праві усіх країн світу.

У правовому полі України сучасні основи законодавчого регулювання та організації природокористування були закладені Верховною Радою України у законі України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25 червня 1991 р. №1264-XII [1]. Цей закон увібрав у себе набутий зарубіжний та вітчизняний досвід щодо забезпечення функціонування економічного механізму природокористування і став основою для подальшого розвитку еколого-економічної системи управління природоохороною діяльністю

[2]. Підвалини для регулювання процесу охорони, відтворення та використання природних ресурсів згодом знайшли своє логічне відображення в Основному Законі України – Конституції України, зокрема у ст. 16 передбачений обов'язок держави провадити екологічну політику, яка б гарантувала екологічну безпеку і підтримувала екологічну рівновагу на території України, подолала б наслідки Чорнобильської катастрофи та сприяла збереженню генотипу українського народу [3].

Протягом 90-х років ХХ ст. в Україні разом із офіційним визнанням основних положень сталого розвитку було прийнято цілу низку документів нормативно-правового характеру, які сьогодні визначають порядок організації природокористування. На цьому етапі набули чинності понад десять ключових для сучасної національної екологічної політики законів України внаслідок підписання кількох десятків двосторонніх міжнародних угод та приєднання до 20 конвенцій глобального і регіонального характеру [2]. Так, земельні, лісові, водні та гірничі відносини регулюються відповідно до Земельного кодексу, Лісового кодексу, Водного кодексу та Кодексу "Про надра" [4- 7]. Серед законів, крім вже згаданого вище Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", у 1992 р. були прийняті закони "Про природно-заповідний фонд", "Про охорону атмосферного повітря", у 1993 р. – закон "Про тваринний світ", у 1995 р. – закони "Про екологічну експертизу", "Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку", "Про поводження з радіоактивними відходами", у 1998 р. – закон "Про відходи", у 1999 р. – закон "Про рослинний світ", у 2000 р. – закони "Про мисливське господарство та полювання", "Про зону надзвичайної екологічної ситуації", "Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру", "Про об'єкти підвищеної небезпеки" [2].

Зміст зазначених вище нормативно-правових документів свідчить про існування в Україні екологічного права, яке сформоване такими підгалузями: земельна, лісова, водна, надрова, флористична, фауністична, повітроохоронна, заповідна та право екологічної безпеки. Варто зазначити, що всі підгалузі екологічного права утворені в Україні завдяки прийняттю окремих галузевих законів, які не мають міцних зв'язків між собою, оскільки об'єктом кожного з них є лише регулювання взаємовідносин щодо використання однієї складової навколишнього середовища, тоді як у природі всі екосистеми є взаємопов'язаними. Право природокористування становить ту частину екологічного права, яке призначене забезпечити раціональне використання, охорону і відновлення природних ресурсів, а також задоволення в цьому процесі багатосторонніх інтересів та прав суспільства загалом, і окремих прав та обов'язків громадян зокрема.

Правове забезпечення організації процесу природокористування полягає у створенні умов для використання всіх видів природних ресурсів на засадах сталого розвитку з урахуванням природних та економічних умов, цільового призначення та функцій, які вони виконують, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на довкілля, охорону і відтворення природних ресурсів, збереження генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною. Зміст організації

природокористування та охорони навколишнього природного середовища, який зображено на рис. 1, охоплює такі основні елементи: 1) розроблення і затвердження органами управління в галузі охорони навколишнього природного середовища законодавчих та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини в галузі забезпечення екологічної (в тому числі радіаційної) безпеки, охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів, діяльності, що може негативно впливати на стан навколишнього природного середовища; 2) розроблення, затвердження екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів під час здійснення господарської діяльності та контроль за їх обов'язковим дотриманням; 3) вжиття заходів щодо збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів; 4) проведення екологічної експертизи об'єктів, реалізація і дія яких може негативно впливати або впливає на стан навколишнього природного середовища; 5) розподіл прав між суб'єктами щодо володіння, використання та розпорядження природними ресурсами; 6) ведення обліку природних ресурсів і природноресурсових кадастрів, прогнозування, моніторинг (спостереження) стану використання, відновлення й охорони навколишнього природного середовища з метою інформування в галузі природокористування; 7) забезпечення функціонування економічного механізму, який передбачає систему платежів за спеціальне використання природних ресурсів, збори за забруднення навколишнього природного середовища та погіршення якості природних ресурсів, компенсацію шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища та систему фінансування природоохоронних заходів; 8) вжиття заходів стимулювання і відповідальності у галузі природокористування; 9) вирішення проблем, пов'язаних з охороною, відтворенням і використанням природних ресурсів, на основі широкого міждержавного співробітництва; 10) здійснення інших організаційно-технічних заходів згідно з основними вимогами щодо природокористування, визначеними законодавством [1].

Розроблення і затвердження законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо використання природних ресурсів торкається комплексу якісних та кількісних показників, параметрів, порядку та вимог, які прямо або опосередковано регулюють діяльність суб'єктів господарювання у певній галузі природокористування. Так, у галузі лісокористування нормативно-правовими актами з ведення лісового господарства регулюються: 1) поділ лісів на категорії залежно від значення та основних виконуваних ними функцій; 2) проведення рубань головного користування; 3) організація лісовпорядкування; 4) ведення державного лісового кадастру, обліку і моніторингу лісів; 5) організація та проведення лісової сертифікації; 6) заготівля другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань; 7) використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей, потреб мисливського господарства та проведення науково-дослідних робіт; 8) відновлення лісів і лісорозведення; 9) здійснення заходів щодо підвищення продуктивності, поліпшення якісного складу лісів; 10) здійснення охорони лісів від пожеж; 11) здійснення захисту лісів від шкідників і хвороб [5].

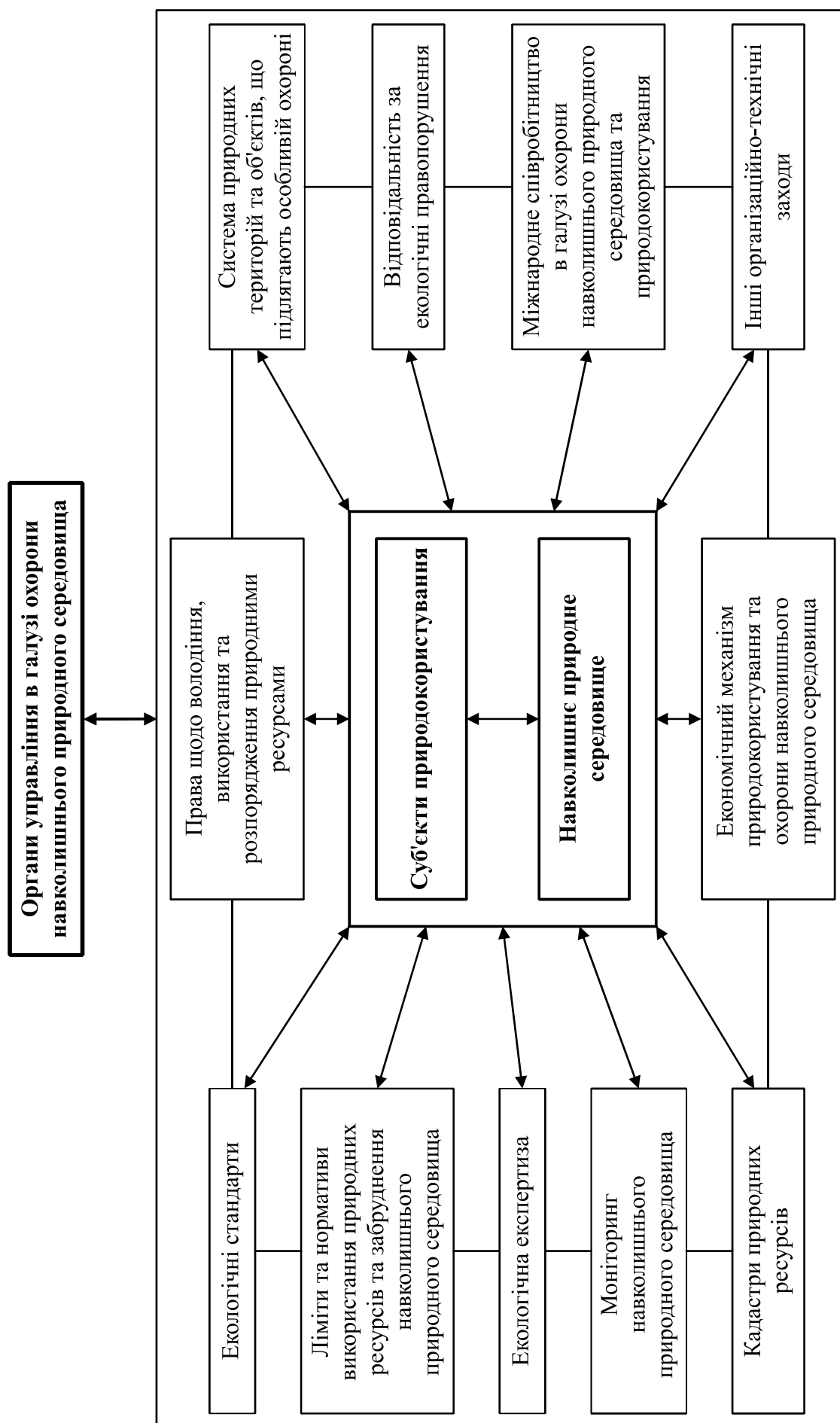

Рис. 1. Організація процесу природокористування

Система державних екологічних стандартів спрямована на відновлення і збереження природних ресурсів, забезпечення гармонії між розвитком продуктивних сил та довкіллям. Процес екологічної стандартизації спрямований на розроблення та впровадження сукупності понять, термінів, правил, вимог, норм і нормативів використання природних ресурсів, вимог щодо охорони навколишнього природного середовища від забруднення та запобігання шкідливому впливу забруднення на здоров'я людей, екологічне убезпечення. Зазвичай, стандарти якості довкілля враховують наявні технології у промисловості і передбачають встановлення обов'язкових гранично допустимих викидів (скидів) забруднювальних речовин у навколишнє середовище, гранично допустимих концентрацій шкідливих речовин у природних середовищах, рівнів допустимого шкідливого впливу на нього, фізичних та біологічних чинників, правил і методів природокористування.

Серед розроблених в Україні стандартів варто виділити екологічний паспорт промислового підприємства, в якому наводяться дані про використання ресурсів і визначення впливу виробництва на навколишнє середовище. У цьому нормативно-технічному документі представлено таку інформацію: загальні дані про підприємство, опис технологічних процесів та характеристики продукції, дані про споживання сировини, енергетичних та інших використовуваних ресурсів, викиди в навколишнє середовище та відходи виробництва. Глибоко розроблені також екологічні стандарти в галузі охорони і раціонального використання ґрунтів, атмосферного повітря і вод. Інші види природних ресурсів недостатньою мірою охоплені екологічними стандартами [8].

Лімітування використання природних ресурсів є для органів законодавчої та виконавчої влади різних рівнів інструментом, призначеним запобігати виснаженню та вичерпанню природних ресурсів, не допускати надмірного забруднення навколишнього середовища та утворення відходів. Так, наприклад, ст. 71 Лісового кодексу України передбачає для лісокористувачів у ході лісозаготівель обов'язкового дотримання лімітів заготівлі деревини у порядку рубань головного користування. У цьому випадку лімітом заготівлі деревини у порядку рубань головного користування є затверджена в установленому порядку розрахункова лісосіка. Здійснювати заготівлю деревини у порядку рубань головного користування в розмірах, що перевищують розрахункову лісосіку, заборонено [5].

Збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів здійснюється в Україні через регулювання суспільних відносин щодо організації, охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, відтворення їх природних комплексів. Згідно зі статтею 61 Закону України "Про природно-заповідний фонд України", до природно-заповідного фонду України належать ділянки суші та водного простору, природні комплекси та об'єкти, які мають особливу екологічну, наукову, естетичну і народногосподарську цінність і призначені для збереження природної різноманітності, генофонду видів тварин і рослин, підтримання загального екологічного балансу та фонових моніторингу навколишнього природного середовища, вилучаються з господарського використання повністю або частково

і оголошуються територією чи об'єктом природно-заповідного фонду України. Порядок організації, використання і охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду, додаткові їх категорії визначаються Законом України "Про природно-заповідний фонд" та іншими нормативно-правовими актами України та Автономної Республіки Крим [1, 9].

Вагомість екологічної експертизи в організації процесу природокористування полягає в реалізації принципу превентивності заходів щодо охорони навколишнього природного середовища. Її роль як виду науково-практичної діяльності, що здійснюється відповідно до Закону України "Про екологічну експертизу" спеціально уповноваженими державними органами, екологами-експертними формуваннями та об'єднаннями громадян, зводиться до аналізу проектів та об'єктів, реалізація та дія яких може негативно впливати або впливає на стан довкілля з обов'язковою підготовкою висновку про їх відповідність нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, екологічне убезпечення [10]. Передбачене Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища" різноманіття форм екологічної експертизи, яке включає державну, громадську та спеціалізовану екологічну експертизу, покликане захистити екологічні права та інтереси громадян та держави загалом завдяки поєднанню гласності, демократизму, соціальної справедливості у процесі її здійснення.

Регулювання використання природних ресурсів відбувається через правовий інститут під назвою право природокористування, який складається з правових норм, що спрямовані на забезпечення реалізації суспільних відносин щодо ефективного використання, відтворення та охорони природних об'єктів, а також різноманітних і законних прав суб'єктів природокористування. Розвиток права природокористування здійснюється в об'єктивному та суб'єктивному напрямках. Об'єктивне право реалізується завдяки правовому механізму природокористування, а суб'єктивне – існуванню сукупності прав, обов'язків та повноважень суб'єктів прав природокористування [11, 12]. Так, зокрема право кожного громадянина на користування природними об'єктами, відповідно до закону, яке передбачене у ст. 13 Конституції України, найбільш виразно знаходить свою реалізацію у праві загального використання природних ресурсів [3]. Відповідно до ст. 38 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", право загального використання природних ресурсів надається кожному громадянину безоплатно для задоволення винятково життєво необхідних потреб, які визначаються законами щодо конкретного природного об'єкта, без закріплення цих ресурсів за окремими особами і надання відповідних дозволів. Отримання частини виключних прав від їх носіїв (державних органів влади та органів місцевого самоврядування) окремим суб'єктом на індивідуально визначені частини природних ресурсів здійснюється завдяки праву спеціального використання природних ресурсів за плату для ведення виробничої та іншої діяльності [1]. Право спеціального використання є характерною особливістю організації природокористування в Україні, яка обумовлена спадщиною, отриманою від СРСР, – домі-

нуванням суспільної власності на всі види природних ресурсів. Проте розвиток екологічного права та ринкових відносин за останнє десятиріччя спонукав появу різноманітних суб'єктів і, як наслідок, – трьох форм власності на окремі природні ресурси (державної, комунальної і приватної) для задоволення їх різноманітних потреб щодо природокористування.

Прийняття виважених управлінських рішень щодо організації природокористування та охорони довкілля вимагає наявності всебічної та об'єктивної інформації про стан навколишнього природного середовища. Тому ст. 22 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" з метою забезпечення збору, обробки, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень в Україні передбачено функціонування системи державного моніторингу навколишнього природного середовища [1]. Процес створення цілісної системи державного моніторингу ще не завершився. Концепція її створення як об'єктивно необхідної передумови здійснення екологічної політики України викладена у п. 24 постанови Верховної Ради України від 05.03.1998 р. № 188/98-ВР [13]. Сьогодні ж функціонують лише окремі недостатньою мірою пов'язані між собою елементи – державні відомчі екологічні моніторинги (моніторинг у галузі охорони атмосферного повітря, моніторинг вод, моніторинг, земель, ґрунтів та ландшафтів тощо), порядок створення і функціонування яких визначений відповідними постановами Кабінету Міністрів України [11-12]. Подальший розвиток інформаційного забезпечення суб'єктів моніторингу пов'язаний з їх інтеграцією в єдину цілісну систему – Державну систему моніторингу довкілля, для чого уряд своєю постановою від 17.11.2001 р. № 1551 утворив Міжвідомчу комісію з питань моніторингу довкілля [14]. Важливість функціонування цілісної державної системи екологічного моніторингу пояснюється необхідністю отримання інформації про початковий та змінений стан системи, аналізу та оцінки фактичного і прогнозованого станів, враховуючи взаємопов'язаність окремих компонентів довкілля. Така інформація допомагає вчасно вживати заходи щодо регулювання антропогенної діяльності. Залежно від призначення, в Україні здійснюються загальний (стандартний), оперативний (кризовий) та фоновий (науковий) моніторинг навколишнього природного середовища [13]. Щодо масштабу охоплення території можна виділити глобальний, національний і локальний моніторинг [2].

Роль державних кадастрів природних ресурсів у системі організації процесу природокористування полягає у забезпеченні необхідною інформацією органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зацікавлених підприємств, установ і організацій, а також громадян з метою здійснення ефективного управління в галузі використання, охорони та відтворення природних ресурсів. Враховуючи яскраво виражений характер галузевого поділу екологічного права, в Україні законодавчими актами передбачено ведення таких державних кадастрів природних ресурсів: земельного, лісового, водного, родовищ і проявів корисних копалин, рослинного і тваринного світу [2, 11, 12]. Тому, як і у випадку системи державного моніторингу,

в Україні відсутня цілісна система державного кадастру природних ресурсів. Статтею 23 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" навіть не передбачено єдиної системи державного кадастру природних ресурсів [1]. Завдяки просторовому розміщенню природних ресурсів на базисі землі державний земельний кадастр є основою для ведення кадастрів інших природних ресурсів. Тобто сукупність відомостей і документів про місце розташування та правовий режим земельних ділянок, їх оцінку, класифікацію земель, кількісну та якісну характеристику, розподіл серед власників землі та землекористувачів дає змогу вести державні кадастри інших природних ресурсів, що створює передумови для ефективної організації їх охорони, захисту, раціонального використання, здійснення систематичного контролю за якісними і кількісними змінами в екологічних системах.

В основі функціонування економічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного середовища в Україні покладено концепцію платного природокористування, основні елементи якої окреслені у X розділі Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" [1]. Мета цієї концепції полягає в економічному стимулюванні суб'єктів природокористування до ефективного використання природних ресурсів, мінімізації впливу негативної антропогенної діяльності на довкілля за допомогою застосування еколого-економічних інструментів. Економічний механізм природокористування визначається насамперед системою прав власності на природні ресурси та державним апаратом управління в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів, а також наявністю правових засад здійснення діяльності економічними суб'єктами, функціонування економічних інструментів та суспільних інституцій [15].

Як було вже зазначено вище, домінування в Україні суспільної власності на більшість природних ресурсів визначило два види права природокористування – загальне і спеціальне. Концепція платного природокористування стосується саме спеціального використання природних ресурсів. В основі управління економічним механізмом природокористування лежить поділ усіх природних ресурсів на природні ресурси загальнодержавного і місцевого значення, що дає змогу визначити рівні спрямування грошових потоків та джерела фінансування заходів щодо охорони та відтворення навколишнього природного середовища. Сучасний механізм природокористування в Україні представлений двома групами економічних інструментів: 1) системою зборів за спеціальне використання природних ресурсів, забруднення навколишнього природного середовища, погіршення якості природних ресурсів, відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, пов'язаних зі зміною цільового використання земельних ділянок; 2) фінансова система нагромадження і витрачання коштів на заходи щодо охорони навколишнього природного середовища та відтворення його компонентів. Систему зборів визначають такі елементи: 1) дозволи, ліміти, нормативи використання природних ресурсів; 2) розміри та ставки зборів; 3) порядок сплати зборів. Фінансова система характеризується механізмом нагромадження та витрачання коштів для цільового фінансування різноманітних природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів.

Економічне стимулювання заходів щодо раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища є невід'ємною складовою економічного механізму природокористування. Проте в Україні ця складова відокремлена від системи еколого-економічних інструментів. Так, сукупність стимулів, передбачених ст. 48 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", передбачає: 1) отримання податкових пільг; 2) пільгове кредитування; 3) можливість застосування підвищених норм амортизації основних фондів; 4) звільнення від оподаткування фондів охорони навколишнього природного середовища; 5) фінансування фондами охорони навколишнього природного середовища на договірних умовах суб'єктів, які реалізують заходи охорони навколишнього природного середовища [1]. Основними галузевими нормативно-правовими актами екологічного права також відповідно передбачаються економічні стимули для раціонального природокористування. Наприклад, у ст. 99 Лісового кодексу України зазначено, що економічне стимулювання заходів щодо розширеного відтворення лісів здійснюється шляхом: компенсації витрат власникам лісів і лісокористувачам за умови впровадження ними заходів щодо розширеного відтворення лісів; застосування пришвидшеної амортизації основних фондів землеохоронного, лісоохоронного та природоохоронного призначення [5]. Відокремлення економічного стимулювання раціонального природокористування від механізму еколого-економічних інструментів і в галузевих підрозділах екологічного права стає однією з причин нагромадження цілого ряду проблем. Це, зокрема, визнано у п. II Концепції реформування та розвитку лісового господарства, яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2006 р. №208-р.

З метою гарантування громадянам України екологічної безпеки – стану навколишнього природного середовища, за якого забезпечується попередження погіршення екологічної ситуації та виникнення небезпеки для здоров'я людей (ст. 50 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища"), для суб'єктів природокористування, які вчинили екологічні правопорушення, передбачена дисциплінарна, адміністративна, цивільна і кримінальна відповідальність [1]. Наявність такого елемента в механізмі природокористування має винятково примусово-забезпечувальний характер попередження прояву протиправних екологічно небезпечних дій, суть яких полягає у порушенні: встановленого законодавством порядку використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища, екологічних та пов'язаних інших прав людини, вимог екологічної безпеки [2].

Участь України у міжнародному співробітництві в галузі охорони навколишнього природного середовища може здійснюватися на державному і громадському рівнях та повинна узгоджуватися із законодавством України та міжнародного права. Основними формами зовнішньої співпраці є договори та міжнародні конференції. Серед договорів виділяють договори комплексного й поресурсного змісту. Комплексні договори спрямовані на вирішення екологічних проблем планетарного масштабу, розв'язання яких є неможливим у межах окремо взятої країни. Подолання екологічних проблем регіональ-

ного характеру здійснюється завдяки міжнародно-правовим угодам, укладеним державами відповідного регіону. Серед конференцій, присвячених міжнародній охороні навколишнього середовища, безперечно, найбільш вагомою є Конференція ООН з навколишнього середовища й розвитку, яка відбулася у Ріо-де-Жанейро (1992 р.). Зазвичай, під час проведення таких визначних світових форумів формуються пропозиції щодо укладення та підписання різноманітних декларацій, конвенцій тощо. Так, у 1992 р. у Ріо було підписано державами-учасниками конференції такий визначний документ як "Порядок денний на ХХІ століття" і подано відкриті для підписання Конвенції "Про зміни клімату" та "Про біологічне різноманіття". Загалом за період своєї незалежності Україна підписала і ратифікувала 29 міжнародних конвенцій та 44 двосторонніх міжнародних угод і договорів щодо охорони навколишнього середовища [11]. Варто наголосити, що сьогодні значна кількість екологічних проблем (парниковий ефект, виснаження озонового шару, забруднення світового океану тощо) вийшли за межі кордонів окремих держав і набули глобального характеру. У контексті необхідності їх негайного вирішення серед першочергових заходів ключове місце, як справедливо зазначає академік Ю.Ю. Туниця, повинне належати Всесвітньому договору з проблем екологічної безпеки планети (Екологічна Конституція Землі), як документа, чий норми є юридично обов'язковими для всіх без винятку країн світу. У ньому повинні отримати свій подальший розвиток міжнародна правова охорона довкілля, яка за минуле століття отримала вагомі здобутки. Врятувати світову природну спадщину для людства може лише акт, чий юридичні норми щодо використання природних ресурсів та охорони довкілля будуть виконуватися в усіх куточках планети [16].

Таким чином, у правовому полі процес організації природокористування покликаний регулювати суспільні відносини з метою обмеження негативних проявів антропогенної діяльності людини і забезпечити відновлення, охорону та раціональне використання природних ресурсів.

Література

1. **Закон України** "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25 червня 1991 року № 1264-ХІІ// www.rada.kiev.ua.
2. **Шмандій В.М., Солошич І.О.** Управління природоохоронною діяльністю: Навч. пос. – К.: Центр навч. літ-ри, 2004. – 296 с.
3. **Основний Закон України** "Конституція України" від 28 червня 1996 року № 254 к/96-ВР// www.rada.kiev.ua.
4. **Земельний кодекс** України// Відомості Верховної Ради України. – 1992, № 12. – 156 с.
5. **Лісовий кодекс** України// Відомості Верховної Ради України. – 1994, № 17. – 190 с.
6. **Водний кодекс** України// Відомості Верховної Ради України. – 1995, № 24. – 99 с.
7. **Кодекс "Про надра"**// Відомості Верховної Ради України. – 1994, № 36. – 341 с.
8. **Синякевич І.М.** Економіка природокористування. – К.: ІЗМН, 1996. – 156 с.
9. **Закон України** "Про природно-заповідний фонд України"// Відомості Верховної Ради України. – 1992, № 34. – 502 с.
10. **Закон України** "Про екологічну експертизу"// Відомості Верховної Ради України. – 1995, № 8. – 54 с.
11. **Основи екології та екологічного права:** Навч. пос./ Бойчук Ю.Д., Шульга М.В., Цалін Д.С., Дем'яненко В.І.; За заг. ред. Ю.Д. Бойчука і М.В. Шульги. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2004. – 352 с.

12. Баб'як О.С., Біленчук П.Д., Чирва Ю.О. Екологічне право України: Навч. пос. – К.: Атака, 2001. – 216 с.

13. Постанова Верховної Ради України "Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки" від 05.03.98 р. N 188/98-ВР// www.rada.kiev.ua.

14. Постанова Кабінету Міністрів України "Про утворення Міжвідомчої комісії з питань моніторингу довкілля" від 17.11.01 р. № 1551// www.rada.kiev.ua.

15. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: Підручник. – 2-ге вид., випр. і доп. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2003. – 348 с.

16. Туниця Ю.Ю. Екологічна Конституція Землі. Ідея. Концепція. Проблеми. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 298 с.

УДК 330.15:504.06

Проф. Л.С. Гринів¹, д-р екон. наук –
Львівський НУ ім. Івана Франка

НОВІ ФУНКЦІЇ ТА МОДЕЛІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕКОНОМІКИ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОНСТИТУЦІЇ ЗЕМЛІ

Досліджено теоретико-методологічні проблеми ЕКЗ та оцінки послуг екосистем як природного капіталу. Визначено зміст основних категорій та тотожностей економічної теорії. Розглянуто теоретичні аспекти якісно нової моделі екологічно збалансованого розвитку економіки та її функцій.

Ключові слова: оцінка екосистемних послуг, функція негентропії природного капіталу, нова модель екологічно збалансованого розвитку економіки, функції екологічно збалансованої економіки, екологічна пропозиція екосоціосистем, теорія збалансованого розвитку природогосподарських систем.

Prof. L.S. Hryniv – L'viv NU named after Ivan Franko

New functions and models of ecological economics in the system of forming the Ecological Constitution Woods

Theoretical-methodological problems of estimation of ecosystem services have been researched. Analysis of domestic and foreign theories of ecologically sustainable development of economics was carried out. A content of the basic categories of space-economic analysis of sustainability nature utilization was determined. Theoretical aspects of a new model of ecological sustainable development and its functions in economics were considered.

Keywords: estimation of functions of ecosystem services, new model of the ecologically sustainable development of economics, function of the ecologically sustainability of economics, ecological consumption of ecosocioecosystem, theory of sustainable development of natural-economic systems.

Сьогодні екологічні наслідки процесів глобалізації економіки виходять за межі національних кордонів, отже зростають труднощі щодо підтримання принаймні якогось стабільного зв'язку та відповідності між прийняттям економічних рішень урядами держав та вимогами екологічної безпеки населення планети. З огляду на це надзвичайної актуальності набуває питання формування та реалізації Екологічної Конституції Землі (ЕКЗ) як Основного Закону екологічного убезпечення та добробуту населення планети. Як глобальний міжнародно-правовий акт, ЕКЗ покликана гарантувати дотримання вимог та норм екологічного благополуччя життєдіяльності населення всіх

¹ hryniv-lydia@ukr.net